

ТАЪЛИМДА ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ЗАРУР СЎЗ ТАЪЛИМ ФИДОЙИЛАРИГА

Ҳилола Мирзаева

Бухоро туманидаги 11 -сон умумтаълим мактаби директори

Учинчи Ренессанс ғоясини рўёбга чиқариш учун Таълим тизимида халқаро стандартларни интеграциялаш, меҳнат бозори талабига мос малакали кадрлар тайёрлаш, янги авлодни вояга етказиш мақсадида катта ислохотлар амалга оширилмоғи керак.

Бу борада мамлакатимизда ҳам бир қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Масалан, мактабгача ва умумтаълим мактаблари фаолияти яхшиланиб, олий таълим тизимини дунё стандартлари даражасига олиб чиқиш, уларни халқаро мингталиқ рейтингига киритиш, айниқса, ўқув юртларига қабул қилишда объектив ва адолатли тизимни ўрнатиш, нуфузли чет эл университетлари филиалларини очиш каби амалий ишлар бажарилиб, дадил қадамлар ташланмоқда.

Мамлакатимиз таълим тизими ривожига, айниқса, унинг дунё стандартлари даражасига чиқишига тўсиқ бўлаётган омиллар ҳам йўқ эмас. Бу кечиктириб бўлмайдиган жиддий масалалар нималардан иборат ва уларни ечиш йўллари қандай?

Биринчи масала давлат таълим стандартларининг ЮНЕСКО томонидан қабул қилинган халқаро таълим классификацияси стандартига мос келиши зарурати билан боғлиқ. Ваҳоланки, бу халқаро стандартда таълим соҳасининг барча босқичларига оид меъёрлар аслида қандай бўлиши, қай тарзда бўлса, юқори натижаларга эришиш мумкинлиги аниқ белгилаб берилган. Бизнинг таълим тизимимизда бу меъёрлар кўзда тутилмаган. Ҳолбуки, жаҳон тажрибасига кўра, миллий таълим стандартлари ўз ижтимоий, иқтисодий ва маданий хусусиятларига эга бўлган давлатлар тажрибасига эмас, балки халқаро таълим классификацияси стандартига асосланиши зарур. Шунда жаҳон стандартлари талабларига жавоб бера оладиган юқори малакали, рақобатбардош кадрлар тайёрлаш имкони ошади.

Дунёнинг ривожланган давлатлари қатори Ўзбекистонда ҳам йигирма йилдан ортиқ вақт мобайнида — то ўтган асрнинг охирларигача 1976 йилда ишлаб чиқилган халқаро таълим классификацияси стандартидан фойдаланиб келинди. Бироқ дунё таълим тизимида киритилган кейинги янгиликлар натижасида ушбу асосий концептуал ҳужжат икки марта янгиланди.

Халқаро стандартга асосан ҳар бир таълим даражаси учун таълим дастурлари ва уларга мос равишда малака талаблари ишлаб чиқилиши таълим сифатининг ошишига асос бўлади.

Тизимимиз ривожига йўлидаги иккинчи муаммо бу мамлакатимизда халқаро ва Европа малакалар стандартига мослашган таълим малакалари классификацияси ишлаб чиқиш заруратидир. Мавжудлари эски маълумотларга асосланган бўлиб, мамлакатимиздаги бугунги демократик жамият амалиётида фойдаланиб бўлмайд.

Йигирма йилдан буён олий таълим битирувчиларимизга берилаётган дипломларда касбий фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берадиган, халқаро талабларга мувофиқ тегишли малака, таълим даражалари, хусусан касби, ихтисослиги ва бошқалар кўрсатилмаганлиги боис, Дипломларимиз ривожланган давлатлар томонидан тан олинмаяпти.

Учинчи масала шуки, бизда 1997 йили қабул қилинган таълим классификаторидан фойдаланиб бакалаврият таълим йўналиши ва магистратура мутахассислиги бўйича кадрлар тайёрланади. Бундай тор профилли мутахассисларни тайёрлаш тез ўзгарувчан меҳнат бозори талабларини қониқтирмаётганидан билиш мумкинки, халқаро стандартларга эҳтиёж борлигидан далолатдир.

Дунё тажрибасига кўра, 10-11-синфларда ўтиладиган барча фанлар бўйича таянч ва ихтисослаштирилган икки турдаги стандартлашган дастурлар яратиш бугунги кун талабидир. Дунёда тўққиз йиллик таянч ўрта мактаб таълими мажбурий бўлиб, ўқишни давом эттиришга мойиллиги сустроқ, лекин ҳунар ёки техникага қизиқиши юқори ёшларнинг касб танлашига тўсқинлик қилинмайди. Ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда касб-ҳунар ўрганишига шароит яратиб берилади. Баъзи ёшлар 10-11-синфда ўқишни давом эттириб, мактабдан ташқари вақтда касб-ҳунар мактабларининг ишлаб чиқариш корхоналари ёки ташкилотларда жойлашган ўқув базаларида дуал тизим асосида касб-ҳунар ўрганади.

Қолган ўқувчилар умумий ўрта таълим мактабларининг ихтисослашган синфларини битириб, техникум ва университетларда ўқишни давом эттиради. Битирувчи ёшларнинг яна бир қисми — олий ўқув юртларига ўқишга кира олмаган ёки ўқишни давом эттиришни истамаганлар касб-ҳунар билим юртларида ўзлари қизиққан касбни эгаллаб, тўғри меҳнат бозорига чиқади. Ҳаёти давомида касбий кўникмасини такомиллаштириши, ишдан ажралмаган ҳолда меҳнат бозори талабига қараб қўшимча касбларни эгаллаши мумкин.